

Erfgoeddag 2014
 Inspiratiedag grenzeloos
 26 september 2013

Dr. K. De Ceuninck

Gemeentelijke fusies in België

Even terug in de tijd

- De zoektocht naar de ideale schaal als de zoektocht naar de 'Heilige Graal'
- Oude discussie
- Belang?
 - Schaal is de onderlegger van alle bestuurlijke activiteiten door de overheid
- Momenteel terug actueel (IVS)

Toegepast op de lokale besturen

- Aantal gemeenten in België
 - 1800: 2.741 gemeenten
 - 1830: 2.498 gemeenten
 - 1928: 2.675 gemeenten
- Eerste pogingen tot schaal aanpassing vanaf 1930 (...)
- Tweede pogingen in de jaren 1950 (...)

Even terug in de tijd

- Eerste geslaagde samenvoegingen in de jaren 1960 op basis van de eenheidswet (...)
- Soepele formule om samen te voegen d.m.v. een Koninklijk Besluit
 - 3 fusiebewegingen (vnl. Wallonië, ook Oudenaarde (1964) en Brugge (1970))
 - Totale reductie van 2.663 naar 2.379 gemeenten

Fusieoperatie 1976

- Structurele oplossing op basis van de wet van 23 juli 1971
- Van 2.379 naar 589 gemeenten
 - Vlaanderen 308
 - Wallonië 262
 - Brussel 19
- Fusie Antwerpen pas in 1982

Enkele cijfers

- Van 2.379 naar 589 gemeenten, dus reductie met 75%
- 2.267 gemeenten betrokken bij die operatie, 92 ontsnapt de dans
- Vlaanderen: daling met 66% (van 906 naar 308)
- Wallonië: daling met 82% (van 1.434 naar 262)

Enkele cijfers

- Belgische gemeente
 - Van 4.136 naar 16.565 inwoners
 - Van 13 km² naar 52 km²
- Vlaanderen
 - Gemiddeld 18.000 inwoners op 45 km²
- Wallonië
 - Gemiddeld 12.000 inwoners op 65 km²

Enkele cijfers

- Meeste fusies: samenvoegingen van 2 of 3 gemeenten
- Gemeente Munkzwalm (nu deelgemeente van Zwalm): fusie van 11 gemeenten
- Gent: 11 gemeenten
- Kortrijk: 9 gemeenten
- Antwerpen: 8 gemeenten
- Brugge: 8 gemeenten

Motivatie fusieoperatie

- Gemeenten terug financieel gezond maken
- Uitbouw personeelskader
- Gemeenten 'ruimte' bieden
- Einde maken aan lokale versnippering
- Einde free-riding (stad versus platteland)
- Meer bevoegdheden lokaal?

Besluitvorming

- Wet van 23 juli 1971 *'betreffende de samenvoeging van gemeenten en de wijziging van hun grenzen'*
- 1974: Michel (PSC) op Binnenlandse Zaken
- 1974 -'75: start procedure
- Fusies officieel op 1 / 1 / 1977

Procedure

- Initiatief lag bij minister van Binnenlandse Zaken
 - Administratie en kabinet
- Overmaken plannen aan gemeenteraden en bestendige deputaties voor advies
 - Gemeenten: advies binnen 100 dagen
 - Bestendige deputatie: advies binnen 90 dagen
- Minister nam beslissing (KB)
- Wet goedgekeurd in parlement in december 1975

Criteria

- Wet: 'gemeentelijke samenvoegingen kunnen enkel op basis van geografische, financiële, economische of culturele redenen'.
- Volgens de minister:
 - Centrumgemeente of niet?
 - Grootte van de gemeente
 - 'samenhang'
- Beperkingen:
 - Taal
 - Grenzen provincies en arrondissementen

Inspraak

- Gemeenten konden enkel advies geven
- Idee voor referenda werd afgewezen
- Probleem: tegenstrijdige adviezen
 - Ja, maar... Nee, tenzij...
- Behoud autonomie onrealistisch
- Beslissing lag bij de minister

Gemeentelijke adviezen

- Gemeenten moesten een antwoord formuleren op drie vragen:
 - Akkoord met het principe van een fusie?
 - Akkoord met het voorstel van de regering?
 - Akkoord met de nieuwe naam van de gemeente?

Evaluatie

- Kritiek op de fusies
 - Weerstand bij de bevolking
 - Manier van fusioneren
 - Negeren adviezen
 - Niet meer lokale bevoegdheden
- Lof voor de fusies
 - Grotere bestuurskracht
 - Betere dienstverlening
 - Betere solidariteit stad – rand
 - Meer mogelijkheden inzake personeel

Besluit

- Eindbeslissing lag bij een kleine groep (cumulerende) politici
- Paradox: grootschalige consultatie met heel weinig lokale invloed
- Fusies als een politiek compromis tussen cvp en pvv, de toenmalige regeringspartijen

En nu?

- Fusies terug op de agenda in Vlaanderen
- 2009: Vlaamse regering wenste 'vrijwillige fusies'
- Fusies als instrument aanmoedigen
 - Juridisch (fusieondersteuningsteam)
 - Financieel (bonus + garantie gemeentefonds)
- Realistisch?

Onderzoek naar fusies

- Internationaal veel onderzoek, nationaal minder
- Politieke gevolgen
- Financiële gevolgen
- Beleidsmatige gevolgen
- Politieke besluitvorming (wie met wie?)

Erfgoeddag 2014

- Opportuniteit
 - Discussie leeft nog steeds (en is opnieuw actueel)
 - Op zoek naar een draagvlak!
- Bron: archief binnenlandse zaken (goed geordend per gemeente)
 - Adviezen
 - Kaarten
 - Persknipsels
 - Brieven lokale mandatarissen
 - ...